

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN

**EUROOPAN TURVALLISUUS- JA YHTEISTYÖJÄRJESTÖN
SUOMEN VALTUUSKUNNAN
TOIMINTAKERTOMUS**

2022

K13/2023 vp

EUROOPAN TURVALLISUUS- JA YHTEISTYÖJÄRJESTÖN
SUOMEN VALTUUSKUNNAN KERTOMUS
Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen
toiminnasta vuonna 2022

HELSINKI 2023

ISSN 1798-4785

EUROOPAN TURVALLISUUS- JA YHTEISTYÖJÄRJESTÖN

PARLAMENTAARISEN YLEISKOKOUKSEN

Suomen valtuuskunta

Eduskunnalle

Eduskunnan työjärjestyksen 10 §:n mukaisesti Euroopan turvallisuus- ja yhteistyöjärjestön parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunta antaa kunnioittaen eduskunnalle kertomuksen Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnasta vuoden 2022 istuntokaudella.

Helsingissä 2. maaliskuuta 2023

Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunnan puolesta

Vilhelm Junnila
puheenjohtaja

Maria Fagerholm
sihteeri

Sisällys

1. Tiivistelmä	4
2. Suomen valtuuskunnan toiminta.....	5
2.1. Varapuheenjohtaja ja Keski-Aasian erityisedustaja Pia Kauman toiminta.....	6
3. Euroopan muuttunut turvallisuustilanne.....	7
3.1. Talvi-istunto	8
3.2. Ylimääräinen pysyvä komitea.....	9
3.3. Täysistunto.....	10
3.4. Syysistunto.....	11
3.4.1. Sääntömuutosesitys.....	12
4. Etyjin rooli ja merkitys tulevaisuudessa	12
4.1. Helsingin seminaari	14
5. Vaalitarkkailu.....	15
5.1. Yleistä	15
5.2. Serbian ennenaikaiset parlamenttivaalit ja presidentinvaalit.....	15
5.3. Unkarin parlamenttivaalit.....	16
5.4. Bosnia ja Hertsegovinan yleisvaalit	16
5.5. Yhdysvaltojen välivaalit	17
LIITE 1: Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunta vaalikaudella 2019–2023	19
LIITE 2: Etyjin osallistujavaltiot	21
LIITE 3: Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen ja komiteoiden puheenjohtajisto sekä työryhmät ja erityisedustajat.....	22

1. Tiivistelmä

Kertomusvuonna järjestettiin kolme Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen istuntoa. Kertomusvuoden toimintaa ja keskusteluja leimasi vahvasti Venäjän 24. helmikuuta aloittama hyökkäyssota Ukrainaan, joka jatkui koko kertomusvuoden ja jatkuu edelleen. Suomen valtuuskunta kokoontui yhdeksän kertaa ja osallistui aktiivisesti järjestön toimintaan. Valtuuskunnan puheenjohtajana toimi Vilhelm Junnila (ps.) ja varapuheenjohtajana Johannes Koskinen (sd.). Valtuuskunnan jäsen Pia Kauma (kok.) toimi yhtenä yleiskokouksen varapuheenjohtajana sekä Keski-Aasian erityisedustajana. Tehtävänsä puitteissa Kauma vieraili kertomusvuoden aikana Kazakstanissa ja Kirgisiassa sekä osallistui aktiivisesti puheenjohtajiston kokouksiin.

Parlamentaarinen yleiskokous seurasi huolestuneena tilanteen kehittymistä Ukrainassa jo ennen Venäjän hyökkäystä ja ilmaisi vakavan huolensa kriisin eskaloitumisesta ja siviilikohteisiin kohdistuvista hyökkäyksistä. Venäjää muistutettiin Helsingin päätösasiakirjan periaatteista ja osapuolet kehoitettiin vuoropuheluun.

Säännönmukainen talvi-istunto järjestettiin 24.–25.2.2022 Wienissä. Koronapandemia vaikutti järjestelyihin helmikuussa vielä niin, että vain valtuuskunnan puheenjohtajat, puheenjohtajiston jäsenet ja yleiskokouksen erityisedustajat saivat olla läsnä Hofburgissa. Talvi-istunnossa oli jo muutenkin tarkoitus keskustella Venäjän toiminnan eskaloitumisesta Ukrainassa, mutta Venäjän aseellinen hyökkäys Ukrainaan muutti kokouksen ilmapiirin ja keskustelun. Etyjin puheenjohtajisto julkaisi heti 24.2.2022 lausunnon, jossa Venäjän hyökkäys Ukrainaan tuomittiin yksimielisesti. Lausunnossa Venäjää muistutettiin kansainvälisistä sitoumuksistaan kunnioittaa maiden suvereniteettia, pidättäytyä väkivallasta tai sillä uhkaamisesta, kunnioittaa maiden rajoja sekä maiden alueellista integriteettiä ja ratkaista konfliktit rauhanomaisesti. Venäjän aseellinen toiminta Ukrainassa rikkoo kaikkia näitä Etyj-periaatteita sekä YK:n perussopimusta.

Maaliskuun 11. päivänä järjestettiin ylimääräinen pysyvän komitean kokous johtuen Venäjän hyökkäyssodasta. Kokouksessa kuultiin Ukrainan ulkoministerin Dmytro Kuleban ja entisen presidentin Petro Porošenkon puheet. Kuleban puheenvuoron luki Ukrainan Etyj-suurlähettiläs. Ukrainalaisten sanoma oli, että Ukrainan kansa taistelee koko Euroopan puolesta.

Ison-Britannian Birminghamissa 2.–6.7.2022 järjestetty täysistunto oli yleiskokouksen ensimmäinen fyysinen istunto sitten koronapandemian alun. Täysistunnon keskiössä oli Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, joka korostui myös istunnon viimeisenä päivänä hyväksytyssä Birminghamin julistuksessa. Puheenvuoroissa painottuivat Venäjän hyökkäyksen aiheuttama monenvälisen yhteistyön kriisi ja tarve säilyttää Etyj vuoropuhelun ja turvallisuusyhteistyön foorumina.

Syysistunto järjestettiin Varsovassa 24.–25.10.2022. Kokouksessa käytiin laaja keskustelu Venäjän hyökkäyssodasta eri näkökulmista ja kuultiin videoyhteydellä Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyyä, joka kysyi, miten Etyjin uskottavuuden käy, kun yksi sen osallistujavaltioista hyökkää toiseen osallistujavaltioon. Hän kehotti ylläpitämään painetta Venäjää kohtaan ja toivoi, että Etyj käyttäisi kaikki olemassa olevat työkalunsa sodan rauhanomaisen ratkaisun aikaansaamiseksi. Kokouksessa oli esillä sääntökomitean esittämä sääntömuutos, joka mahdollistaisi sellaisen osallistujavaltion toiminnasta pidättämisen, joka räikeästi rikkoo Etyjin periaatteita. Sääntömuutos ei mennyt läpi, sillä sääntömuutokset pitää hyväksyä konsensus miinus yksi -periaatteella.

Vaalitarkkailu on yksi Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen keskeisimpiä toiminnan muotoja. Kertomusvuonna yleiskokous tarkkaili presidentin- ja parlamenttivaaleja Serbiassa, parlamenttivaaleja Unkarissa, yleisvaaleja Bosnia ja Hertsegovinassa ja välivaaleja Yhdysvalloissa. Suomen Etyj-valtuuskunnasta oli vähintään yksi edustaja kaikissa vaalitarkkailuissa.

Kokonaisuudessaan Etyjin poliittinen agenda on muuttunut Venäjän hyökkäyssodan seurauksena. Tämä on tarkoittanut sitä, että vuonna 2020 lanseeratun, Etyjin roolia ja merkitystä pohtivan Helsinki +50 -hankkeen suuntaa on jouduttu pohtimaan uudessa turvallisuusympäristössä, jossa Euroopassa käydään sotaa. Kertomusvuonna järjestettiin useita webinaareja, joissa keskusteltiin järjestön roolista muuttuneessa turvallisuusympäristössä. Lisäksi Helsingissä järjestettiin Suomen valtuuskunnan aloitteesta Helsinki +50 -hankkeeseen liittyvä seminaari, jossa käsiteltiin laajalti Etyjin haasteita ja sen mahdollisia ratkaisuja.

2. Suomen valtuuskunnan toiminta

Kansanedustaja Vilhelm Junnilan (ps.) johtama Suomen valtuuskunta Etyjin parlamentaarisisessa yleiskokouksessa on jatkanut aktiivista toimintaansa. Kertomusvuoden aikana on järjestetty yhdeksän valtuuskunnan kokousta sekä osallistuttu aktiivisesti yleiskokouksen viralliseen ja epäviralliseen toimintaan.

Etyj-valtuuskunta koki raskaan menetyksen kertomusvuonna. Huhtikuussa valtuuskunta sai tiedon varajäsenensä Ilkka Kanervan poismenosta. Kanerva toimi pitkään valtuuskunnan puheenjohtajana ja jäsenenä. Hän oli arvostettu ja pidetty yleiskokouksessa, ja hänet muistetaan aktiivisena ja valovoimaisena yleiskokouksen puheenjohtajana vuosina 2014–2016 ja kunniapuheenjohtajana 2016–2021. Kanervan asiantuntemusta ja kokemusta arvostettiin yli puolue- ja maarajojen. Etyj-valtuuskunta järjesti hiljaisen hetken Kanervan muistolle 22.4.2022 pidetyssä kokouksessaan. Parlamentaarinen yleiskokous julkaisi muistokirjoituksen Kanervan Etyj-urasta verkkosivuillaan ja piti hiljaisen hetken hänen muistoksensa Birminghamin kesäistunnossa. Eduskunnan täysistunto nimitti Ville Kauniston (kok.) Ilkka Kanervan tilalle valtuuskunnan varajäseneksi.

Valtuuskunnan jäsen Inka Hopsu (vihr.) piti yleiskokouksen 18.2.2022 järjestetyssä webinaarissa alustavan puheenvuoron, jossa hän puhui nuorten roolista oikeusvaltioperiaatteen, demokratian ja ihmisoikeuksien vahvistamisessa Etyjin alueella. Puheenvuorossaan Hopsu viittasi Euroopan neuvoston parlamentaarisisessa yleiskokouksessa laadittuun raporttiinsa sekä kertoi, miten Suomi on implementoinut YK:n päätöslauselman 2250 ”Nuoret, rauha ja turvallisuus”.

Valtuuskunta tapasi Etyjin konfliktinestokeskuksenkeskuksen (CPC) johtajan Tuula Yrjölän 22.4.2022. Tapaamisessa Yrjölä antoi kattavan katsauksen Etyjin tilanteesta Venäjän hyökkäyssodan jatkuessa.

Tallinnassa järjestettiin 19.–20.5.2022 tavanomainen NB8-kokous. Siihen osallistui puheenjohtaja Vilhelm Junnila. Kokouksessa keskusteltiin tulevasta kesäistunnosta, pidettiin etäkokous Ukrainan Etyj-valtuuskunnan puheenjohtajan Mykyta Poturaievin kanssa ja vierailtiin kansainvälisessä puolustus- ja turvallisuuskeskuksessa.

Valtuuskunnan varapuheenjohtaja Johannes Koskinen (sd.) ja jäsen Pia Kauma (kok.) osallistuivat 27.–28.5.2022 Kyproksessa järjestettyyn seminaariin. Sen aihe oli kansallisten parlamenttien rooli korruption torjumiseksi. Seminaari järjestettiin yleiskokouksen korruption vastaisen toiminnan erityisedustajan Irene Charalambidesin aloitteesta. Tarjolla oli laaja kattaus tietoa korruption eri ilmenemismuodoista ja sen torjuntakeinoista.

Varajäsen Joonas Könttä (kesk.) osallistui 2.–3.6.2022 yleiskokouksen nuorten kansanedustajien epävirallisen verkoston kokoukseen Andorrassa. Kokouksessa pohdittiin muun muassa, miten lisätä nuorten ääntä parlamentaarisen yleiskokouksen toiminnassa.

Yhdysvaltojen Etyj-valtuuskunta vieraili Helsingissä 7.7.2022 ja tapasi eduskunnan varapuhemiehen Antti Rinteen sekä Etyj-valtuuskunnan jäsenen Pia Kauman. Keskusteluissa käytiin läpi Suomen päätöstä hakea puolustusliitto Naton jäseneksi. Yhdysvallat osoitti vahvan tukensa jäsenyydelle.

Valtuuskunnan erinomainen yhteistyö Suomen pysyvän Etyj-edustuston ja ulkoministeriön kanssa on jatkunut. Valtuuskunta on järjestänyt useita keskusteluita ja tapaamisia Suomen Etyj-suurlähettilään Vesa Häkkisen kanssa.

Valtuuskunta tapasi Suomen Varsovan suurlähettilään Päivi Laineen yleiskokouksen syysistunnossa Varsovassa 24.11.2022. Keskusteluissa nousivat esiin Puolan ajankohtaiset aiheet sekä Puolan tuki Ukrainalle.

Puheenjohtaja Vilhelm Junnila osallistui 27.11.2022 Lontoossa järjestettyyn kansainväliseen seminaariin, jonka aiheena oli seksuaalisen väkivallan estäminen konflikteissa. Sen seurauksena Junnila teki toimenpideohjelman uhrien kokemuksiä inhimillisesti keräävän Murad-koodiston käyttöönottamiseksi myös Suomessa.

Myös vaalitarkkailuihin osallistuminen on ollut tärkeä osa valtuuskunnan työtä. Puheenjohtaja Vilhelm Junnila tarkkaili Serbiassa 3.4.2022 järjestettyjä ennenaikaisia parlamenttivaaleja ja presidentinvaaleja Novi Sadissa. Samana päivänä järjestettyjen Unkarin parlamenttivaalien tarkkailuun osallistuivat jäsenet Eeva-Johanna Eloranta (sd.) ja Pia Kauma sekä varajäsen Tom Packalén (ps.). Packalén tarkkaili vaaleja myös Bosnia ja Hertsegovinassa 7.10.2022. Yhdysvalloissa järjestettiin välivaalit 8.11.2022. Vilhelm Junnila tarkkaili vaaleja New Hampshirissa, Inka Hopsu Missourissa, Pia Kauma Kaliforniassa ja varajäsen Ville Kaunisto Wisconsinissa.

Marraskuussa valtuuskunnan pitkäaikainen sihteeri Gunilla Carlander jäi eläkkeelle. Hän toimi valtuuskunnan sihteerinä vuodesta 1995 lähtien ja sai yleiskokouksen huomionosoitukset pitkästä urastaan Birminghamin istunnossa heinäkuussa.

2.1. Varapuheenjohtaja ja Keski-Aasian erityisedustaja Pia Kauman toiminta

Valtuuskunnan jäsen Pia Kauma on jatkanut aktiivista toimintaansa yleiskokouksen varapuheenjohtajana ja Keski-Aasian erityisedustajana sekä yleiskokouksen terrorisminvastaisen työryhmän jäsenenä.

Heti tammikuun alussa Kazakstanin tilanne kriisiytyi, kun muun muassa kaasun hintaa kritisoivat rauhanomaiset protestit yltivät koko maan kattaviin mellakoihin ja väkivaltaisuuksiin. Yhdessä yleiskokouksen puheenjohtajan Margareta Cederfeltin kanssa 6.1.2022 julkaistussa tiedotteessa Pia Kauma ilmaisi huolensa Kazakstanin tilanteesta ja pyysi kaikkia osapuolia pidättäytymään väkivallasta. Tilanne saatiin pian hallintaan, ja Kazakstanin presidentti Kasym-Žomart Tokajev ilmoitti 11.1.2022 tilanteen olevan ohi. Levottomuudet vaativat kuitenkin 227 kuolonuhria. Yli 9 000 ihmistä vangittiin.

Yleiskokouksen puheenjohtajiston 24.1.2022 pidetyssä kokouksessa Kauma osallistui keskusteluun Kazakstanin levottomuuksista. Kauma tapasi 2.2.2022 Kazakstanin Suomen suurlähettilään eduskunnassa ja sai päivityksen tilanteesta. Lisäksi Kauma kävi keskusteluita mellakoiden seurauksista Open Dialogue Foundationin edustajien kanssa 17.2.2022. Keskusteluissa nousivat esiin Kazakstanin mielenosoitusten uhrien kertomukset poliisin ja turvallisuusviranomaisten toimintatavoista, pidätyksistä, väkivaltaisesta kohtelusta ja kidutuksista. 24.2.2022 yleiskokouksen pysyväälle komitealle antamassaan raportissa Pia Kauma peräänkuulutti Kazakstanilta riippumatonta selvitystä levottomuuksista ja viranomaisten toiminnasta sen aikana ja sen jälkeen.

Keski-Aasian erityisedustaja Pia Kauma vieraili 21.–26.4.2022 Kirgisiassa ja Kazakstanissa. Vierailun tavoitteena oli keskustella kansalaisjärjestöjen ja viranomaisten kanssa maiden haasteista sekä pohtia niihin ratkaisuja Etyjin tuella. Kirgisian osuudellaan Kauma tutustui Etyjin Bishkekin ohjelmatoimistoon, tapasi Kirgisian ulkoministeri Ruslan Kazakbayevin, maan korkeimman neuvoston varapuhemiehen Zhamilya Isaevan, UNDP:n edustajan Louise Chamberlainin ja EU-suurlähettilään Eduard Auerin. Kazakstanissa hän tapasi kansalaisjärjestöjen edustajia Almatyssa ja siirtyi virallisiin tapaamisiin Nur-Sultaniin (nyk. Astana). Hän tapasi parlamentin ylähuoneen puhemiehen Maulin Ashimbayevin ja

alahuoneen puhemiehen Yerlan Koshanovin. Lisäksi hän tapasi oikeusministeri Kanat Musinin, yleinen syyttävä Berik Asilovin sekä varapääministeri Mukhtar Tileuberdin. Vierailun tavoitteena oli saada laaja katsaus maiden tilanteesta sekä kansalaisyhteiskunnan että viranomaisten taholta ja pohtia keinoja, joiden avulla yleiskokous voisi tukea näiden maiden kehitystä entistä demokraattisempaan suuntaan.

Pia Kauma on ollut myös terrorismin torjunnan käsittelemiseksi perustetun määräaikaisen komitean jäsenenä vuodesta 2019. Komitea on kokoontunut säännöllisesti kertomusvuoden aikana ja on keskustellut muun muassa Afganistanin tilanteesta, terrorismin riskeistä Afrikan mantereella sekä kuullut katsauksen Britannian tilanteesta. 7.–8.6.2022 Pia Kauma edusti yleiskokousta YK:n terrorisminvastaisen toimiston Roomassa järjestetyssä korkean tason konferenssissa. Se käsitteli parlamenttien tukea terrorismin uhreille. Puheessaan Kauma muistutti, että terrorismin uhrien tuki ja heille tarjottava kompensatio on pitkäjänteistä ja monipolvista työtä. Hän korosti, että yleiskokous on panostanut uhrien tukemiseen jo vuosien ajan, ja hän toivotti tervetulleeksi uusia uhrien tukemiseksi laadittuja työkaluja. Hän toivoi, että osallistujavaltiot ottaisivat olemassa olevat työkalut paremmin käyttöön.

Yleiskokouksen varapuheenjohtajana edustaja Kauma on osallistunut myös puheenjohtajiston kokouksiin. 4.4.2022 hän esitti puheenjohtajistolle Suomen Etyj-valtuuskunnan ehdotuksen perustaa työryhmä, jonka tehtävänä olisi valmistella Helsingissä syksyllä 2022 pidettävää Helsinki +50-seminaaria. Perusteluissaan Kauma viittasi Etyjin 50-vuotisjuhlavuoteen ja Suomen Etyj-puheenjohtajuuteen vuonna 2025. Hän ilmaisi Suomen Etyj-valtuuskunnan toiveen antaa oman rakentavan panoksensa tähän prosessiin. On tärkeää keskustella Etyjin ja etenkin sen parlamentaarisen yleiskokouksen roolista uudessa turvallisuustilanteessa. Päätettiin perustaa työryhmä valmistelemaan Helsingissä syyskuussa järjestettävää Helsinki +50-seminaaria. Asiaa käsitellään laajemmin kappaleessa 4.1.

3. Euroopan muuttunut turvallisuustilanne

Venäjän 24.2.2022 aloittama yksipuolinen ja laajamittainen hyökkäyssota Ukrainaan vaikutti suuresti Etyjin agendaan ja painopisteisiin. Hyökkäyssodan myötä Etyjin vuoropuheluun perustuva kokonaisvaltainen turvallisuusajattelu koki kovan kolauksen ja asetti kyseenalaiseksi koko järjestön merkityksen ja uskottavuuden. Yhdessä yössä Euroopan turvallisuusympäristö meni kokonaan uusiksi.

Parlamentaarinen yleiskokous seurasi huolestuneena tilanteen kehittymistä Ukrainassa ennen Venäjän hyökkäystä. 21.2. yleiskokouksen puheenjohtaja Margareta Cederfelt (Ruotsi) ja yleiskokouksen pääsihteeri Roberto Montella ilmaisivat vakavan huolensa kriisin eskaloitumisesta ja siviilikohteisiin kohdistuvista hyökkäyksistä. He muistuttivat Helsingin päätösasiakirjan periaatteista ja kehottivat osapuolia vuoropuheluun. Samana päivänä Cederfelt osallistui myös Etyjin puheenjohtajamaa Puolan ulkoministeri Zbigniew Raun ja Etyjin pääsihteeri Helga Schmidin yhteislausuntoon, jossa tuomittiin Venäjän päätös tunnustaa osia Luhanskin ja Donetskin alueista itsenäisiksi valtioiksi. Venäjän toimia tuomittiin kansainvälisen oikeuden sekä Etyjin periaatteiden ja Minskin sopimuksen vastaisina.

Etyj perustuu konsensusperiaatteeseen. Sen alkuperäinen tarkoitus oli taata osallistujamaiden tasa-arvoisuus ja täten vahvistaa päätöksenteon legitimitettiin. Viime vuosien aikana konsensusperiaatetta on myös joidenkin maiden taholta käytetty Etyjin toiminnan estämiseksi. Näin kävi esimerkiksi kertomusvuonna, kun hallituspuolella konsensusta ei saavutettu Ukrainan tarkkailumission (*Special Monitoring Mission, SMM*) mandaatin jatkokauden varmistamiseksi. Vuoden 2023 budjettia ei samasta syystä saatu hyväksytyä. Sama tapahtui vuoden 2024 puheenjohtajamaan valinnassa, eli Etyj ei ole saanut aikaan päätöstä vuoden 2024 puheenjohtajamaasta. Tilanne saattaa vaikuttaa myös Suomeen, joka on jo valittu vuoden 2025 puheenjohtajamaaksi.

Sodan pitkittyessä alkoi keskustelu Venäjän asemasta koko järjestössä. Etyjin perustamisasiakirjoissa ei ole osallistujavaltion erottamista koskevia kirjauksia. Etyjin toimintaan osallistutaan sitoutumalla järjestön periaatteisiin. Siksi puhutaan osallistujavaltioista eikä jäsenmaista. Kysymys Etyjin periaatteita räikeästi rikkovan maan osallistumisesta Etyjin toimintaan oli useasti esillä erilaisissa keskusteluissa yleiskokouksen kokouksissa. Etyjin päämaja on Wienissä Itävallassa ja Venäjän edustajilla on isäntämaasopimuksen nojalla ollut oikeus osallistua hallituspuolen kokouksiin. Yleiskokous järjestää omat kokouksensa eri jäsenmaissa. On järjestäjämaasta kiinni, myöntääkö se viisumit pakotelistalla oleville henkilöille. Näin ollen Venäjän edustajat eivät ole osallistuneet talvi-istunnon jälkeen yleiskokouksen säännönmukaisiin istuntoihin. Yleiskokous on siten pysynyt toimintakykyisenä, on saanut budjettinsa hyväksytyä ja on pystynyt tekemään myös muita päätöksiä.

3.1. Talvi-istunto

Säännönmukainen talvi-istunto järjestettiin 24.–25.2.2022 Wienissä. Pandemia vaikutti järjestelyihin niin, että vain valtuuskunnan puheenjohtajat, puheenjohtajiston jäsenet ja yleiskokouksen erityisedustajat saivat olla läsnä Hofburgissa. Wienissä olivat täten paikan päällä puheenjohtaja Vilhelm Junnila ja yleiskokouksen varapuheenjohtaja Pia Kauma. Loput valtuuskunnasta osallistuivat kokoukseen etäyhteyksin.

Talvi-istunnossa oli jo muutenkin tarkoitus keskustella Venäjän toiminnan eskaloitumisesta Ukrainassa, mutta Venäjän aseellinen hyökkäys Ukrainaan muutti kokouksen ilmapiirin ja keskustelun. Etyjin puheenjohtajisto, mukaan lukien varapuheenjohtaja Pia Kauma, julkaisi heti 24.2.2022 lausunnon, jossa Venäjän hyökkäys Ukrainaan tuomittiin yksimielisesti. Lausunnossa Venäjää muistutettiin kansainvälisistä sitoumuksistaan kunnioittaa maiden suvereniteettia, pidättäytyä väkivallasta tai sillä uhkaamisesta, kunnioittaa maiden rajoja sekä maiden alueellista integriteettiä ja ratkaista konfliktit rauhanomaisesti. Venäjän aseellinen toiminta Ukrainassa rikkoo kaikkia näitä Etyj-periaatteita sekä YK:n perussopimusta. Venäjää kehoitettiin lopettamaan aseellinen toimintansa välittömästi sekä hyödyntämään diplomaattisia väyliä tilanteen ratkaisemiseksi. Yleiskokous sitoutui tukemaan kaikkia tarvittavia sovittelutoimenpiteitä.

Yleiskeskustelun puheenvuoroissaan Etyj-valtuuskunnan puheenjohtaja Vilhelm Junnila ja jäsen Pia Kauma tuomitsivat Venäjän sotatoimet Ukrainassa ja korostivat sekä Suomen että kansainvälisen yhteisön päättäväisyyttä ja yhtenäisyyttä. Junnila muistutti Etyj-kokouksen päätösasiakirjasta, joka edellyttää osallistujavaltioita kunnioittamaan kunkin osallistujavaltion alueellista koskemattomuutta. Hän ilmaisi järkytyksensä siitä, miten suoraan Venäjä on rikkonut Etyjin ja YK:n perusperiaatteita. Kauma piti valitettavana, että Etyjin alueella konfliktien on annettu kärjistyä askel askeleelta, kun niihin on reagoitu liian myöhään ja liian heikosti. Kauman mukaan kansainvälisen yhteisön on opittava aiemmista virheistään ja lähetettävä Venäjän johdolle selkeä viesti.

Poliittisessa komiteassa Etyjin turvallisuusfoorumin puheenjohtaja, Azerbaidžanin suurlähettiläs Rovshan Sadigbayli selosti puheenjohtajuuskauden painopistealueita. Ne ovat asevalvonta, kansainvälinen humanitaarinen oikeus ja siviilien suojelu konflikteissa ja terrorismin torjunta. Lisäksi puhuivat vähemmistövaltuutettu Kairat Abdrakhmanov ja turvallisuuskomitean puheenjohtaja Jocelyn Kinnear. Poliittisen komitean raportoi ja Laurynas Kasčiūnas (Liettua) sanoi Venäjän tuhonneen Euroopan turvallisuusrakennetta ja suunnittelevan uutta hallitusta Ukrainaan. Kasčiūnas valmistelee komitean kontribuutiota vuoden istunnon loppuasiakirjaan. Siinä hän aikoo keskittyä Etyjin alueella esiintyviin konflikteihin (Ukraina, Vuoristo-Karabah, Transnistria). Edustaja Junnila vaati puheenvuorossaan Venäjän sulkemista pois SWIFT-maksujärjestelmästä. "Se on järeä toimenpide, mutta puolitiehen jäävät pakotteet eivät auta", hän totesi.

Talous-, teknologia- ja ympäristökokouksessa puheenjohtaja Pere Joan Pons (Espanja) osoitti kokouksen alussa solidaarisuutta Ukrainaa kohtaan ja totesi, että syyttömät molemmin puolin tulevat kärsimään sodasta eniten. Hän muistutti myös, että ilmastonmuutos tulee vaikuttamaan kaikkeen: talouteen,

energiansaantiin, maahanmuuttoon, säätilaan. Raportoiija Gudrun Kugler (Itävalta) esitteli raporttiluonnoksen, joka tulee keskittymään etenkin ilmastonmuutoksen aiheuttamiin energia- ja taloushaasteisiin sekä uuden teknologian vaikutuksiin turvallisuuteen. Tilaisuudessa käytiin myös keskustelu ihmiskaupasta. Etyjin ihmiskaupan erityisedustaja Valiant Richey korosti etenkin yritysvastuuta ja huolellisuusveloitetta ihmiskaupan torjunnassa. Chris Smith (USA) kertoi, miten haasteeseen on tartuttu lainsäädäntökeinoin USA:ssa.

Demokratiakokouksessa puheenjohtaja Sereine Mauborgne (Ranska) totesi, että Venäjän aggressio tulee ohjaamaan komitean toimintaa tänä vuonna. Raportoiija Johan Büserin (Ruotsi) mukaan Ukrainan tilanne huomioidaan raportissa, sillä ihmisoikeuksien noudattaminen on mahdotonta, kun Euroopan turvallisuusrakenteen peruseriaatteita vastaan hyökätään. Raportin kolme teemaa tulevat olemaan kansalaisyhteiskunnan toimintatilan kaventuminen, vähemmistöt ja yhdenvertaisuus sekä sanan-, kokoontumis- ja medianvapaus. Tilaisuudessa käytiin keskustelu journalismin roolista oikeudenmukaisuuden ja oikeusvaltion edistäjänä. Tilaisuudessa puhuivat Novaja Gazetan päätoimittaja Dmitri Andrejevitš Muratov ja Etyjin mediavaltuutettu Teresa Ribeiro. Muistutettiin, että totuus on sodan ensimmäinen uhri. Sotapropagandaa ja disinformaatiota tulee torjua. ODIHRin johtaja Matteo Mecacci oli huolissaan Ukrainan humanitaarisesta tilanteesta ja totesi, että viimeinen vuosikymmen on tarjonnut vakavan stressitestin demokratialle. Myös parlamentit ovat kärsineet, ja niiden roolia on kavennettu monessa maassa. Tätä kehityssuuntaa tulee vastustaa, sillä päätöksenteon pitää jatkossakin olla parlamenttien käsissä.

Talvi-istunnossa puhuttiin myös Call for Action – Helsinki +50-hankkeesta, jonka yleiskokous aloitti vuonna 2020. Aiheesta on keskusteltu useissa webinaareissa hanketta vetämään palkatun Etyjin entisen pääsihteerin Lamberto Zannierin johdolla. Puheenjohtaja Junnila ja edustaja Kauma ilmoittivat, että Suomen valtuuskunta on valmis järjestämään aihepiiristä seminaarin syksyllä 2022. Päätettiin ehdottaa puheenjohtaja Cederfeltille puheenjohtajiston jäsenistä koostuvan työryhmän perustamista suunnittelemaan jatkotoimia.

3.2. Ylimääräinen pysyvä komitea

Maaliskuun 11. päivänä järjestettiin ylimääräinen pysyvän komitean kokous johtuen Venäjän hyökkäyssodasta Ukrainassa. Kokouksessa kuultiin Ukrainan ulkoministerin Dmytro Kuleban ja entisen presidentin Petro Porošonkon puheet. Kuleban puheenvuoron luki Ukrainan Etyj-suurlähettiläs. Ukrainalaisten sanoma oli, että Ukrainan kansa taistelee koko Euroopan puolesta.

Kokoukseen osallistuneet puheenjohtaja Junnila ja edustaja Kauma tuomitsivat jyrkin sanoin Venäjän hyökkäyksen Ukrainaan ja pohtivat myös, miten Etyj voi päästä eteenpäin tilanteesta, jossa yksi sen osallistujavaltioista törkeästi rikkoo kaikkia järjestön ja kansainvälisen oikeuden periaatteita.

Junnilla muistutti, että diplomatia alkaa kunnioituksesta, mutta Venäjän häpeällinen hyökkäys Ukrainaan osoittaa täydellistä kunnioituksen puutetta suvereenia valtiota ja kansainvälistä yhteisöä kohtaan. Hän ihmetteli Venäjää, joka väittää, ettei ole hyökännyt maahan, vaikka vaatii Ukrainaa antautumaan. Hän mietti, miten Etyj voi rakentaa vuoropuhelua ja etsiä ratkaisuja, jos Venäjän ja läntisen maailman tilannekuva on näin erilainen.

Kauma toivoi kansainvälisen yhteisön katsovan peiliin ja miettivän, olisiko jotain voitu tehdä jo aiemmin toisin, sillä Venäjä on yli kymmenen vuotta käyttäytynyt aggressiivisesti muita Etyj-maita kohtaan Etelä-Osetiassa, Abhasiassa ja Krimillä. Se on rajoittanut kokoontumis- ja sananvapautta sekä kansalaisyhteiskunnan toimintaa ja käyttänyt veto-oikeuttaan pysäyttääkseen kehityksen Etyjissä. Kansainvälinen yhteisö nosti liian monta kertaa rimaa sille, mikä on hyväksyttävää käytöstä.

Vaikka Etyjin olemassaolon ja roolin pohtiminen voi akuutin kriisin keskellä tuntua toivottomalta, Kauma siirsi jo katsetta tulevaisuuteen. Hän muistutti, että vuonna 2025 tulee kuluneeksi viisikymmentä vuotta

Helsingin Ety-kokouksesta. Kauma totesi, että yleiskokouksen pitää keskustella siitä, miten parannetaan yleiskokouksen työtapoja, vaikuttavuutta ja tehokkuutta.

3.3. Täysistunto

Yleiskokouksen suurin kokous on kerran vuodessa heinäkuussa järjestettävä täysistunto. Ison-Britannian Birminghamissa 2.–6.7.2022 järjestetty istunto oli ensimmäinen läsnäistunto sitten koronapandemian alun. Suomen valtuuskunnasta istuntoon osallistuivat puheenjohtaja Vilhelm Junnila (ps.), varapuheenjohtaja Johannes Koskinen (sd.) ja varsinaiset jäsenet Eeva-Johanna Eloranta (sd.), Inka Hopsu (vihr.), Pia Kauma (kok.) ja Arto Pirttilahti (kesk.). Täysistunnon keskiössä oli Venäjän hyökkäyssota Ukrainaan, joka korostui myös istunnon viimeisenä päivänä hyväksytyssä Birminghamin julistuksessa. Puheenvuoroissa painottuivat Venäjän hyökkäyksen aiheuttama monenvälisen yhteistyön kriisi ja tarve säilyttää Etyj vuoropuhelun ja turvallisuusyhteistyön foorumina. Venäjän ja Valko-Venäjän valtuuskuntien edustajia ei osallistunut istuntoon, sillä isäntämaa Britannia ei myöntänyt maiden edustajille viisumeita. Tästä syystä istunnossa esitetyt näkemykset olivat huomattavasti yhtenäisempiä kuin aikaisemmissa istunnoissa.

Täysistunto alkoi Ison-Britannian alahuoneen puhemiehen Sir Lindsay Hoylen, Ison-Britannian valtuuskunnan puheenjohtajan John Whittingdalen, Wimbledonin paroni Tariq Ahmadin, yleiskokouksen presidentti puheenjohtaja Margareta Cederfeltin ja Etyjin pääsihteeri Helga Schmidin puheenvuoroilla. Aloituspuheenvuoroissa painottuivat Venäjän hyökkäyksen tuomitseminen Etyjin periaatteiden vastaisena, oikeuden peräänkuuluttaminen sotarikoksiin syyllistyneille ja tarve auttaa Ukrainan siviiliväestöä. Ensimmäisen päivän istunnossa pidettiin myös hiljaiset hetket Ukrainan sodan uhreille ja yleiskokouksen entisen presidentin Ilkka Kanervan muistolle. Istunnossa myös hyväksyttiin äänestyksessä lisäaihe-ehdotus: Venäjän hyökkäyssota Ukrainaa ja ukrainalaisia vastaan ja sen luoma uhka Etyj-alueen turvallisuudelle (kompromissiehdotus: Abramikiene, Liettua; Poturaiev, Ukraina; Wicker, Yhdysvallat).

Poliittisen komitean raportissa käsiteltiin Euroopan turvallisuusjärjestykseen ja Etyjiin kohdistuvia haasteita sekä keinoja, joilla Etyj voi puuttua meneillään oleviin kriiseihin ja konflikteihin. Sen aiheina olivat Venäjän hyökkäys Ukrainaan, jännitteet Georgiassa, Moldovan Transnistriassa sekä Armenian ja Azerbaidžanin välillä ja lähialueiden turvallisuustilanteen heijastusvaikutukset Etyjin alueelle. Raportissa kiinnitettiin huomiota myös ei-sotilaallisiin uhkiin ja todettiin demokratian heikkenemisen ja yksipuolisen toiminnan (unilateralismin) lisäävän epävakautta. Raportin mukaan uhkien torjumiseksi Etyjin periaatteisiin on tarpeen sitoutua uudelleen. Se myös peräänkuuluttaa kriittistä itsearviota siitä, miten nykytilanteeseen on päädytty. Poliittisen komitean toisessa istunnossa puheenvuoron piti myös Etyjin puheenjohtaja ja Puolan ulkoministeri Zbigniew Rau, joka painotti Etyjin ja sen parlamentaarisen yleiskokouksen yhteistyön tärkeyttä yhteisissä haasteissa.

Talous- ja ympäristökomitean raportti käsittelee laajasti ympäristöön, talouteen, tieteeseen ja teknologiaan liittyviä turvallisuusuhkia ja yhteistyömahdollisuuksia. Raportti nostaa esiin Venäjän Ukrainaa vastaan käymän sodan laajamittaiset inhimilliset, taloudelliset ja ympäristövaikutukset. Se painottaa erityisesti sodan vaikutuksia ruokaturvaan ja Ukrainan ydinvoimaloihin liittyviä turvallisuusriskejä. Raportissa arvellaan, että Etyjin osallistujamaiden tuki miljoonille Ukrainasta paenneille tulee kuormittamaan valtioiden budjetteja merkittävästi ja siten todennäköisesti vie julkisia varoja muihin tarpeisiin vastaamiselta: koronapandemian taloudellisiin ja sosiaalisiin vaikutuksiin, demografisiin haasteisiin, taloudellisiin keskinäisriippuvuuksiin, muuttoliikkeen hallintaan, ihmiskaupan torjuntaan ja korruption vastaiseen työhön.

Demokratiaa, ihmisoikeuksia ja humanitaarisia kysymyksiä käsittelevän komitean raportin kokonaiskuva demokratia- ja ihmisoikeustilanteesta on yhtenevä viime vuoden komitearaportin havaintojen kanssa: Vuonna 2021 demokratian tila heikentyi maailmanlaajuisesti viidettä vuotta peräkkäin. Koronapandemiaa käytettiin joissain maissa verukkeena vapauksien rajoittamiselle ja valtion vaikutusvallan lisäämiselle.

Epädemokraattiset hallinnot ottivat aiempaa arkaillemattomammin askelia sananvapauden rajoittamiseksi ja oikeusvaltion heikentämiseksi.

Ukrainaa koskien korostetaan, että humanitaarisen avun esteetön pääsy kaikkien apua tarvitsevien siviilien luokse on taattava ja että siviilikohteisiin kohdistuvat iskut on lopetettava välittömästi. Raportissa todetaan, että Etyjin osallistujamaiden tulee tutkia sotarikosepäilyt ja nostaa niistä syytteet sekä pyrkiä ottamaan vastaan väkivaltaa pakenevia ja huolehtimaan heistä.

Yleiskokouksen vuoden 2022 täysistunnossa hyväksyttiin kolmen yleisen komitean päätöslauselmat sekä kymmenen lisäaihetta, jotka yhdessä muodostavat Birminghamin julistuksen. Lopullinen versio julistuksesta hyväksyttiin täysistunnon viimeisenä päivänä yksimielisesti. Venäjän Ukrainaankin hyökkäyksen lisäksi julistuksen aiheita olivat talouden elpyminen pandemiasta, muuttoliike, Afganistanin tilanne, ihmiskauppa, kyberturvallisuus, ydinaseriisunta, saastuminen ja ilmastonmuutos, median vapaus ja disinformaation vastainen työ. Kolmen komitean päätöslauselmat nojaavat vahvasti istunnossa esitelyihin komiteoiden raportteihin.

Istunnon viimeisenä päivänä pidettiin puheenjohtajan ja varapuheenjohtajien vaalit. Puheenjohtajan toimikausi on yksi vuosi. Yleiskokouksen puheenjohtajavaalissa Ruotsin Margareta Cederfelt valittiin uudelle kaudelle hänen voittaessaan Norjan ehdokkaan Kari Henriksenin äänin 113–62.

Varapuheenjohtajien toimikausi on kolme vuotta. Täysistunnossa valittiin neljä varapuheenjohtajaa, joista Kyproksen Irene Charalambides valittiin ensimmäiseksi 103 äänellä. Muut valitut olivat Mark Pritchard, Iso-Britannia, Pere Joan Pons, Espanja, ja Michael Georg Link, Saksa.

3.4. Syysistunto

Alun perin syysistunto oli määrä järjestää Sofiassa Bulgariassa 14.–16.10.2022, mutta Bulgarian vaikean sisäpoliittisen tilanteen vuoksi istunto päätettiin lykätä. Isäntämaaksi tarjoutui Etyjin puheenjohtajamaa Puola. Syysistunto pidettiin Varsovassa 24.–25.2022. Suomen Etyj-valtuuskunnasta istuntoon osallistuivat jäsenet Eeva-Johanna Eloranta, Inka Hopsu ja Pia Kauma.

Istunnon avausosiossa puhuivat presidentti puheenjohtaja Cederfeltin lisäksi Puolan parlamentin molempien huoneiden puhemiehet ja Puolan ulkoministeri Zbigniew Rau. Kokouksessa kuultiin lisäksi videoyhteydellä Ukrainan presidentti Volodymyr Zelenskyä, joka kysyi, miten Etyjin uskottavuuden käy, kun yksi sen osallistujavaltioista hyökkää toiseen osallistujavaltioon. Hän kehotti ylläpitämään painetta Venäjää kohtaan ja toivoi, että Etyj käyttäisi kaikki olemassa olevat työkalunsa sodan rauhanomaisen ratkaisun aikaansaamiseksi.

Syysistunnossa oli kolme sessiota, joissa yleiskokouksen kolmen komitean painopisteitä mukaillen tarkkailtiin sotaa poliittisesta, taloudellisesta ja ihmisoikeudellisesta näkökulmasta. Alustuspuhujina olivat muun muassa Puolan varaulkoministeri Marcin Przydacz, YK:n Ukrainan kriisikoordinaattori Amin Awad, ODIHRin johtaja Matteo Mecacci ja Puolan ulkoasiainvaliokunnan puheenjohtaja Radoslaw Fogiel. Myös Suomen valtuuskunta osallistui aktiivisesti keskusteluun. Edustaja Inka Hopsu nosti omassa puheenvuorossaan esiin sodan vaikutukset ympäristöön ja ilmastoon, kun taas edustaja Eeva-Johanna Eloranta katsoi tulevaisuuteen ja jälleenrakentamiseen ja tarjosi Suomen kouluesimerkkiä Ukrainalle.

Yleiskeskustelussa kävi selväksi, että osallistujien suurin mielenkiinnon aihe oli seuraavana päivänä pidettävä pysyvän komitean kokous. Sen käsittelyssä olisi Pascal Allizardin (Ranska) johtaman sääntökomitean ehdotus muuttaa sääntöjä niin, että yleiskokous voisi pidättää toiminnasta sellaisen jäsenen, joka räikeästi ja jatkuvasti rikkoo Etyjin periaatteita. Monet osallistajat esittivät oman näkemyksensä istuntosalissa ehdotetusta pidättämismekanismista (engl. *suspension mechanism*). Myös edustaja Pia Kauma osallistui keskusteluun ja totesi istunnon yleiskeskustelussa, että Etyjin perimmäinen

tarkoitus ei koskaan ollut perustaa samalla tavalla ajattelevien maiden järjestö. Juuri se, että kyetään vuoropuheluun näkemyseroista huolimatta, on aina ollut Etyjin vahvuus.

3.4.1. Säätömuutosesitys

Heinäkuussa 2022 hyväksytty Birminghamin julistus edellyttää, että yleiskokous valmistelee säätömuutosta, joka antaisi mahdollisuuden pidättää toiminnasta Etyjin periaatteita räikeästi rikkovan osallistujamaan. Niin kutsutun pidättämismekanismin perustamista esittävä säätömuutos käsiteltiin pysyvän komitean kokouksessa 25.11.2022. Yleiskokouksen säätökomitea esitti pysyväälle komitealle säätömuutoksen, jonka myötä rule 3:n alle lisättäisiin uusi kohta 7 (käännös alla):

”Jos osallistujamaa hyökkää sotilaallisesti toiseen osallistujavaltioon, mikä johtaa laajamittaiseen sotilasoperaatioon tai iskuun, joka vastaavalla vakavuudella vaikuttaa maan suvereniteettiin tai alueelliseen koskemattomuuteen, yleiskokous voi päättää 2/3:n määräenemmistöpäätöksellä, että kyseisen osallistujavaltion toiminta selvästi ja räikeästi rikkoo Helsingin päätössiakirjan periaatteita ja Etyj-sitoumuksia. Tällaisen päätöksen seurauksena kyseisen osallistujavaltion osallistumisoikeudet yleiskokouksen päätöselimissä pidätetään määräaikaisesti (ml. osallistuminen kaikkiin yleiskokouksen istuntoihin ja kokouksiin). Sellaisessa tilanteessa presidentin on asetettava monitorointikomitea, joka raportoi vuosittain yleiskokoukselle ja joka seuraa tilanteen kehittymistä koskien todettuja rikkomuksia ja pyrkii ylläpitämään yhteyksiä ja vuoropuhelua kyseisen maan parlamentin kanssa. Määräaikaista toiminnasta pidättämistä jatketaan automaattisesti, ellei osallistujavaltio ole sitoutunut lopettamaan sotilasoperaatiota tai ellei yleiskokous nähtyään monitorointikomitean vuosiraportin 2/3:n määräenemmistöpäätöksellä toteaa, että osallistujavaltiossa on tapahtunut merkittävä muutos, jonka myötä päätös toiminnan pidättämisestä kumotaan.”

Säätömuutosesitykset hyväksytään yleiskokouksessa konsensus miinus yksi -periaatteella. Käytännössä esityksistä ei äänestetä, vaan ne hylätään, jos kaksi osallistujavaltiota vastustaa niitä. Jo ennen pysyvän komitean kokousta Venäjä ja Valko-Venäjä olivat kirjeitse ilmoittaneet puheenjohtajalle, että ne eivät hyväksy säätömuutosesitystä. Kyseiset maat eivät osallistuneet Varsovassa järjestettyyn talvi-istuntoon, sillä Puola ei myöntänyt viisumeita niiden valtuuskuntien jäsenille.

Säätömuutosesityksestä käytiin keskusteluja jo ennen varsinaista kokousta, ja kokouksen edetessä kävi selväksi, ettei esitys olisi saamassa riittävästi tukea taakseen. Tilanteen ymmärrettyään Ukrainan valtuuskunnan puheenjohtaja Mykyta Poturaiev tuhoutui ja jätti kokouksen, jonka seurauksena puheenjohtaja Cederfelt poistui paikaltaan ja varapuheenjohtaja Pia Kaumaa pyydettiin johtamaan kokousta. Vaikka kaikkien keskustelijoiden osoittama tuki Ukrainalle oli vahva ja yhtenäinen, kaikki edustajat eivät olleet valmiita hyväksymään säätömuutosesitystä sellaisenaan. Suomen Etyj-valtuuskuntaa kokouksessa edustanut Kauma totesi omissa puheenvuorossaan, että yleiskokouksen pitää välttää tilannetta, jossa se näyttäytyy jakautuneena. Hän ehdotti esityksen palauttamista säätökomiteaan ja toivoi, että uusi esitys sisältäisi esimerkiksi selkeän määräajan osallistumisoikeuksien pidättämiselle. Kokouksen päätteeksi Cederfelt ilmoitti, että esityksestä ei voida äänestää, sillä kokouksessa esitettyjen kommenttien perusteella esityksellä ei ollut kaikkien tukea.

4. Etyjin rooli ja merkitys tulevaisuudessa

Kokonaisuudessaan Etyjin poliittinen agenda on muuttunut Venäjän hyökkäyssodan seurauksena. Tämä on tarkoittanut sitä, että vuonna 2020 lanseeratun, Etyjin roolia ja merkityssä pohtivan Helsinki +50-hankkeen suuntaa on jouduttu pohtimaan uudessa turvallisuusympäristössä, jossa Euroopassa käydään sotaa. Kertomusvuoden ensimmäinen Helsinki +50-webinaari oli valmisteltu ennen sodan alkamista, ja se käsiteli kestävän kehityksen päämääriä, mutta muut neljä webinaaria käsitelivät Ukraina kohdistuvia sotatoimia ja tämän vaikutuksia Etyjiin järjestönä.

Helsinki +50-seminaarisarjan ensimmäinen webinaari pidettiin 2.3.2022, ja siinä käsiteltiin YK:n kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpanoa Etyj-alueella. Kestävän kehityksen tavoitteiden kokonaisvaltaisuus ja se, että ne kaikki liittyvät toisiinsa, sopii hyvin Etyjin edistämään turvallisuuskäsitykseen. Etyjissä on jo pitkään ymmärretty, että turvallisuus ei liity pelkästään asevoimaan ja puolustukseen vaan myös taluskehitykseen, hyvään hallintoon, ihmisoikeuksiin ja ympäristöön. Parlamenteilla on tärkeä rooli kestävän kehityksen tavoitteiden toimeenpanossa, ja niiden sisältö ja tarkoitus pitääkin ottaa huomioon kaikenlaisessa lainsäädäntötyössä. Tilaisuuden avannut yleiskokouksen puheenjohtaja Margareta Cederfelt korosti omassa puheenvuorossaan, että meneillään olevasta sodasta huolimatta pitää ottaa huomioon myös muut järjestön työpöydällä olevat asiat. Kestävän kehityksen tavoitteiden saavuttamisessa hän korosti etenkin kansalaisyhteiskunnan ja nuorten roolia. Tilaisuudessa puhui myös edustaja Pia Kauma, joka totesi, että suurin osa kestävän kehityksen tavoitteista liittyy jotenkin ilmastonmuutokseen. Hän viittasi uusimpaan IPCC:n raporttiin, jonka tulokset ovat hälyttäviä. Sen mukaan ilmastonmuutoksen hillitseminen ei ole enää mahdollista, vaan pitää keskittyä sopeutumiseen. Yksi suurimmista haasteista on vesipula, joka tulee vaikuttamaan niin terveyteen, ruoansaantiin kuin ruoantuotantoon.

Seminaarisarjan toinen webinaari pidettiin 25.3.2022 teemalla ”Etyjin rooli Ukrainassa käytävän sodan seurauksien lievittämisessä”. Tilaisuudessa yleiskokouksen jäsenet, sen entiset puheenjohtajat ja Etyjin eri toimielinten edustajat pohtivat, miten Etyj voisi edesauttaa sodan päättymistä niillä työkaluilla, joita järjestöllä on käytössään. Tilaisuudessa puhuneet neljä ukrainalaista kansanedustajaa pyysivät lentokieltoaluetta Ukrainan ylle, lisää aseita, vahvempia sanktioita, kauppasaartoa sekä SWIFT-kiellon laajentamista kaikkiin venäläispankkeihin. Samalla he kehittivät pohtimaan suojeluvuorotetta ja ehdottivat Etyjin osallistumista Venäjän ja Ukrainan välisiin neuvotteluihin. Tilaisuudessa puhunut edustaja Inka Hopsu nosti esiin etenkin lasten kärsimyksen. Lapsille pitää viipymättä tarjota suojaa, turvaa ja mahdollisimman normaaleja oloja. Tähän liittyy myös nopea paluu kouluun, jonka myötä lapset saavat eväitä pärjäämiseen ja jälleenrakentamiseen, kun se aika koittaa. Hän myös kehotti Etyjiä tutustumaan paremmin YK:n päätöslauselmaan 2250 ”Nuoret, rauha ja turvallisuus”, sillä se tukee nuorten osallistumista rauhan rakentamiseen ja konfliktien ratkaisuun.

Etyjin Helsinki +50-seminaarisarjan 11.5.2022 järjestetty kolmas webinaari oli jatkoa maaliskuussa pidettyyn Ukrainan sodan seurauksia ja Etyjin roolia käsittelevään webinaariin. 80 päivää kestäneessä sodassa ukrainalaisten kärsimys on kasvanut entisestään, ja humanitaarinen tilanne maassa on erittäin vaikea. Etyj on tehnyt kaikkensa mandaattinsa puitteissa sodan päättämiseksi ja konfliktin ratkaisemiseksi. Tarkkailumission mandaatin päätyttyä järjestöllä on kuitenkin entistä vähemmän mahdollisuuksia tukea ja auttaa Ukrainaa sekä monitoroida tilannetta paikan päällä. Kiovassa on projektikoordinaattorin toimisto (*Project Coordinator in Ukraine, PCU*), joka on auttanut Ukrainaa reformeissa jo yli 20 vuotta. Lisäksi todettiin, että vuoropuhelun jatkaminen Venäjän kanssa on tärkeää mutta kyvyttömyys noudattaa Helsingin periaatteita uhkaa järjestön uskottavuutta pitkässä juoksussa. Keskustelussa nousivat esiin muun muassa pakolaisuuskysymys, Ukrainan humanitaarinen kriisi, Etyjin rajalliset mahdollisuudet konkreettisen apuun sekä Venäjän erottaminen järjestöstä.

Neljäs verkkokeskustelu järjestettiin 22.6.2022. Seminaarin avannut suurlähettiläs Lamberto Zannier totesi, että tämän hetken ainoa tavoite on saada sota loppumaan; sen jälkeen on aika keskustella, miten vastaavat tapahtumat voidaan estää tulevaisuudessa. Etyjin konfliktinestokeskuksen päällikkö Tuula Yrjölä puhui Etyjin tähänastisen toiminnan lisäarvosta Ukrainassa ja tulevaisuuden toimintaedellytyksistä. Hän toi esiin, että kansainvälisen yhteisön kyky seurata Ukrainan tilannetta ja vastata laajamittaiseen tuen tarpeeseen heikkenee huomattavasti Venäjän estettyä Ukrainan tarkkailumission mandaatin jatkon. Hän ennakoiti Venäjän estävän myös projektikoordinaattorin (PCU) toiminnan jatkamisen. Tällöin jäljelle jää Yrjölän mukaan hyvin harvoja toimijoita, jotka voivat tuottaa luotettavaa, riippumatonta ja faktaperustaista tietoa Ukrainan tapahtumista päätöksenteonkin tueksi. Yrjölä korosti, että Ukrainan tuleva avuntarve tulee olemaan valtaisa, ja huomautti, että Etyjillä on vahva kokemus tuen antamisesta

konfliktien jälkeisissä olosuhteissa. Ukraina on Yrjölän mukaan yksi maailman tiheimmin miinoitettuja maita, ja miinanraivaus tulee vaatimaan sodan loputtua runsaasti resursseja. Vähemmistöjen kohtelun ennakoitiin nousevan keskeiseksi teemaksi keskusteluissa sodan päättämiseksi.

Seminaarisarjan 7.9.2022 järjestetty viides webinaari oli jatkoa kesäkuussa pidettyyn Ukrainan sodan seurauksia ja Etyjin roolia käsittelevään webinaariin. Paneelin ensimmäinen puhuja, Turkin valtuuskunnan jäsen Kamil Aydin esitteli Turkin työtä ja saavutuksia pyrkimyksissä sodan päättämiseen. Aydin selvitti Turkin ponnistuksia neuvotteluiden fasilitoinnin, humanitaarisen työn tukemisen ja Ukrainalle annetun poliittisen ja taloudellisen tuen suhteen. Aydin korosti Turkin roolia Ukrainasta lähtevien viljakuljetusten aikaansaamisessa ja totesi Turkin tukevan tulevaisuudessa Ukrainaa erityisesti maatalouden suhteen. Ukrainan valtuuskunnan puheenjohtaja Mykyta Poturaiev painotti sotilaallisen tuen merkitystä Ukrainalle. Poturaiev myös varoitti tulevasta talvesta ja Ukrainasta saapuvien pakolaisten määrän mahdollisesta kasvusta ja korosti, että sota on hyökkäys koko demokraattista kansainvälistä yhteisöä vastaan. Poturaiev totesi, että nyt ei ole neuvotteluiden aika ja tulisi puhua sodan voittamisesta eikä sodan päättämisestä. Keskusteluissa nousivat esiin myös Ukrainan kulttuuriperinnön tuhoutuminen sodassa, venäläistämistoimet miehityillä alueilla ja sodan jälkeisen Ukrainan jälleenrakentamisen tarkeys.

Helsinki +50-seminaarisarjan kuudes verkkokeskustelu järjestettiin 19. lokakuuta. Tapaamisen aiheena oli edelleen Ukrainan sota ja viimeisin tilannekatsaus tapahtumien kulusta. Professori Marco Pedrazzi käytti avauspuheenvuoron, jossa hän kertoi tilanteesta kansainvälisen oikeuden näkökulmasta. Hän totesi, että on selvää, että Venäjän hyökkäys on kansainvälisen oikeuden mukaan laitton ja Venäjän järjestämä kansanäänestys Itä-Ukrainan miehityillä alueilla sodan aikana lainvastainen. Alustuksen jälkeen käytiin keskustelu, jossa nousivat esille humanitaarisen avun tarkeys, ukrainalaisten pakolaisten integroiminen vastaanottajamaihin sekä parlamentaarisen kansainvälisen diplomatian jatkaminen tilanteesta huolimatta. Suurta huolta herättivät myös Venäjän uhkailut ydinaseiden käytöstä. Ukrainassa on edelleen ydinvoimaloita, joista osa on hyökkääjän käsissä. Valtuuskuntien jäsenet muistuttivat myös Etyjin roolista sodan jälkeen, kun jälleenrakennus voi alkaa.

4.1. Helsingin seminaari

Suomen Etyj-valtuuskunta esitti alkuvuodesta halukkuutensa antaa oman panoksensa Helsinki +50-hankkeessa, jossa pohditaan Etyjin roolia tulevaisuudessa. Suomen valtuuskunta nosti asian esiin Pia Kauman välityksellä puheenjohtajistossa huhtikuussa sekä Birminghamin kokouksessa heinäkuussa.

Puheenjohtajiston kokouksessa 18.5.2022 ilmoitettiin, että puheenjohtaja Cederfeltin päätöksellä oli perustettu epävirallinen työryhmä (*Informal Group of Friends, GoF*) suunnittelemaan Helsingissä järjestettävää seminaaria. Valmistelut jatkuivat, kun työryhmä kokoontui etäkokoukseen 3.6.2022. Kokouksessa pohdittiin Helsingin seminaarin järjestelyjä, sisältöjä ja käytännön ratkaisuja. Lisäksi pohdittiin, millä laajuudella kokouskutsu lähetettäisiin. Birminghamin täysistunnon yhteydessä pidetyssä työryhmän kokouksessa päätettiin, että seminaarikutsu lähetettäisiin laajennetulle puheenjohtajistolle eli puheenjohtajiston jäsenille sekä yleiskokouksen erityisedustajille.

Viimeinen suunnittelukokous pidettiin elokuun loppupuolella. Silloin tehtiin lopullinen päätös puhujista ja kutsukirjeestä. Itse seminaari pidettiin Pikkuparlamentissa 23.9.2022 otsikolla "Etyjin ja sen parlamentaarisen yleiskokouksen rooli Euroopan muuttuneessa turvallisuusarkkitehtuurissa". Seminaarissa alustivat puheenjohtaja Cederfeltin lisäksi yleiskokouksen pääsihteeri Roberto Montella sekä Etyjin hyvin tuntevia tutkijoita ja nykyisiä ja entisiä virkamiehiä. Suomen valtuuskunnasta osallistui puheenjohtaja Junnila, varapuheenjohtaja Koskinen ja edustaja Kauma, joka toimi ensimmäisen osan moderaattorina. Seminaarin avauspuheenvuoron pitänyt puhemies Matti Vanhanen kertoi Venäjän hyökkäyssodan vaikutuksista Suomeen ja sitä seuranneesta Nato-jäsenyyshakemuksesta. Vanhanen piti tärkeänä keskustelua Etyjin haasteista mutta muistutti myös Etyjin merkittävistä saavutuksista sen liki viidenkymmenen vuoden historian aikana.

Seminaari oli jaettu kahteen osaan, joista ensimmäisessä keskusteltiin Etyjin erityisistä vahvuuksista muihin vuoropuhelua ja rauhaa edistäviin järjestöihin verrattuna sekä järjestön suurimmista esteistä täyttää potentiaalinsa muuttuneessa turvallisuustilanteessa. Keskusteluissa käsiteltiin Etyjin olemassa olevat työkalut konfliktien estämiseksi ja ratkaisemiseksi sekä järjestön päätöksentekomekanismeja. Toisessa osassa pohdittiin, miten Etyj voi vahvistaa niitä elementtejä, jotka muodostavat järjestön vahvuuden, sekä keinoja edistää järjestön relevanssin vahvistamiseksi tarvittavia toimenpiteitä.

Seminaarin loppupäätelmissä todetaan, että Etyjillä on useita sisäisiä haasteita, jotka estävät järjestöä toimimasta potentiaalinsa mukaan. Tämän lisäksi Etyj seisoo historiansa suurimman haasteen edessä. Venäjän sota Ukrainassa on lopettanut kaikenlaisen vuoropuhelun. Samalla kriisi on eräänlainen herätys järjestölle, joka joutuu läpikäymään perustavanlaatuisen uudistusprosessin haasteiden muuttamiseksi mahdollisuuksiksi. Tämän keskiössä ovat vakavat turvallisuushuolet, jotka edellyttävät sitoutumista uudelleen Etyjin peruseriaatteisiin. Yleiskokous voi osallistua Etyjin uudistamiseen panostamalla omien sääntöjensä kehittämiseen, minkä lisäksi Etyjin tulisi osallistaa yleiskokous uudistamisprosessiin.. Yleiskokouksen tulisi myös vahvistaa omaa sisäistä vuoropuheluaan ja etenkin yhteistyötä hallituspuolen kanssa. Pitkäaikainen tavoite olisi järjestön joustavampi mukautuminen muuttuviin tilanteisiin, jotta Etyj pysyisi edelleen merkityksellisenä.

5. Vaalitarkkailu

5.1. Yleistä

Säännöllisten vaalien järjestäminen on perusehto demokratian toteutumiselle. Oikeudenmukaiset ja vapaat vaalit vahvistavat kansalaisten luottamusta demokraattiseen prosessiin ja virallisiin instituutioihin. Kaikki Etyjin osallistujavaltiot ovat sitoutuneet Kööpenhaminan asiakirjan määritelmään vapaista vaaleista. Siihen liittyy myös ehto vaaleista ilmoittamisesta. Vaalitarkkailu on yksi Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen keskeisimpiä toiminnan muotoja. Suomen Etyj-valtuuskunta pitää vaalitarkkailua tärkeänä osana demokratian vahvistamistyötä sekä keinona tutustua jäsenmaihiin, niiden demokraattisiin järjestelmiin ja oikeusvaltion tilaan. Kertomusvuonna yleiskokous tarkkaili presidentin- ja parlamenttivaaleja Serbiassa, parlamenttivaaleja Unkarissa, yleisvaaleja Bosnia ja Hertsegovinassa ja väliwaaleja Yhdysvalloissa. Suomen Etyj-valtuuskunnasta oli vähintään yksi edustaja kaikissa vaalitarkkailuissa.

Jäsenmaat voivat kutsua jäseniä seuraamaan vaalejaan. Vaalitarkkailutoimintaa koordinoi ja toteuttaa käytännössä Etyjin alainen demokraattisten instituutioiden ja ihmisoikeuksien toimisto ODIHR. Sen vaalitarkkailutoiminta alkoi 30 vuotta sitten. Vaalitarkkailuihin osallistuu usein edustajia myös Euroopan neuvoston parlamentaarisesta yleiskokouksesta, Euroopan parlamentista ja Naton parlamentaarisesta yleiskokouksesta. Tämä yhteistyö ja vaaleja seuraava yhteinen raportti on elintärkeä vaalitarkkailun uskottavuuden ja luotettavuuden varmistamiseksi.

5.2. Serbian ennenaikaiset parlamenttivaalit ja presidentinvaalit

Serbiassa järjestettiin ennenaikaiset parlamenttivaalit ja presidentinvaalit sunnuntaina 3.4.2022. Etyjin alainen ODIHR, Etyjin ja Euroopan neuvoston parlamentaariset yleiskokoukset ja Euroopan parlamentti tarkkailivat vaaleja. Suomen Etyj-valtuuskunnan puheenjohtaja Vilhelm Junnila tarkkaili vaaleja Novi Sadissa. Äänestysprosentti oli 58,71.

Istuva presidentti Aleksandar Vučić sai 59,96 prosenttia äänistä ja valittiin presidentiksi ensimmäisellä kierroksella. Vučićin johtaman SNS-puolueen vaaliliitto voitti ennenaikaiset parlamenttivaalit. SNS kuitenkin menetti enemmistönsä parlamentissa. Se sai 44,22 prosenttia äänistä eli 120 paikkaa 250-paikkaisessa parlamentissa. Vaalitarkkailijoiden arvion mukaan vaalit tarjosivat äänestäjille paljon vaihtoehtoja ja noudattivat yleisiä demokraattisia vaaleja koskevia periaatteita. Kilpailuasetelmaa

kuitenkin väärästi istuvan presidentin ja hallitsevan puolueen ylivoimainen etulyöntiasema medianäkyvyydessä ja vaalirahoituksen saamisessa. He käyttivät hyväkseen julkisia resursseja sekä syyllistyivät julkisen hallinnon virkamiesten painostamiseen.

Vaalipäivä oli yleisellä tasolla rauhallinen, mutta tapahtui väkivaltaisia yhteenottoja, joista yksi kohdistui suoraan parlamenttiedokkaaseen. Vaalitoimitus sujui suhteellisen hyvin, mutta äänestyspaikkojen puutteellinen pohjasuunnittelu aiheutti ajoittaisia ruuhkia sekä vaikeuksia ylläpitää vaalisalaisuutta. Tarkkailijat havaitsivat myös perheäänestämistä ja yksittäisiä äänenostamisyhtiöitä. Lisäksi kaikkia vaaliurnia ei suljettu asianmukaisesti. Kiire ja ruuhkat häiritsivät ääntenlaskennan läpinäkyvyyttä. Äänestyslippujen määrä ei aina täsmännyt äänestyslistoihin.

5.3. Unkarin parlamenttivaalit

Unkarissa järjestettiin parlamenttivaalit sunnuntaina 3.4.2022. Etyjin alainen ODIHR ja Etyjin parlamentaarinen yleiskokous tarkkailivat vaaleja. Suomen Etyj-valtuuskunnan jäsenet Eeva-Johanna Eloranta ja Pia Kauma ja varajäsen Tom Packalén osallistuivat vaalien tarkkailuun. Äänestysprosentti oli 69,5.

Pääministeri Viktor Orbánin johtama Fidesz-puolue sai liittolaisensa kristillisen kansanpuolueen (KDNP) kanssa noin 53 prosenttia äänistä ja kasvatti paikkamääräänsä 199-paikkaisessa parlamentissa kahdella paikalla 135:een. Liittoumalla on siis jatkossakin perustuslakimuutokseen tarvittava 2/3:n enemmistö parlamentissa. Toiseksi sijoittuneen oppositio liittouman johtaja Péter Márki-Zay ilmoitti, ettei hän ota vastaan parlamenttipaikkaansa. Kolmanneksi vaaleissa sijoittui uusi äärioikeistolainen Isänmaamme-liike. Samanaikaisesti pidetty kansanäänestys niin kutsutusta lastensuojelulaista jäi ilman tulosta vähäisen äänestäjä määrän vuoksi.

Tarkkailijoiden arvion mukaan vaalipäivä oli rauhallinen ja vaalitoimitus hoidettiin ammattimaisesti ja tehokkaasti. Vaalitarkkailijat eivät havainneet suuria ongelmia mutta kiinnittivät huomiota siihen, ettei vaalisalaisuutta aina ollut mahdollista ylläpitää. Lisäksi havaittiin, että joissain tapauksissa äänestyskopissa oli useita äänestäjiä samanaikaisesti. Ääntenlaskenta oli tehokasta ja sääntöjen mukaista.

Unkarin vaalilainsäädännössä on useita kohtia, jotka eivät ole kansainvälisten vaalistandardien mukaisia. Nämä ovat äänioikeutta koskevat rajoitukset sekä etenkin se, että vaalipiirit eivät ole tasavertaisia keskenään. Tilanne johtaa siihen, että useissa vaalipiireissä muut puolueet tarvitsevat enemmän ääniä kuin hallitseva puolue saadakseen ehdokkaansa läpi. Myös hallinnollisten resurssien käyttö johtavan puolueen hyväksi ja medianvapautta koskevat rajoitukset ovat ongelma. Lakien tulkinnanvaraisuus antaa paljon valtaa vaalitoimikunnille ja tuomioistuimille. Kansanäänestyksiä koskeva lainsäädäntö on riittämätön demokraattisen kansanäänestyksen järjestämiseksi. Nykyisen lain mukaan hallitus päättää kansanäänestyksen aiheesta ja siitä tiedottamisesta. Laki ei edellytä objektiivisen tiedon esittämistä aiheesta.

5.4. Bosnia ja Hertsegovinan yleisvaalit

Bosnia ja Hertsegovinassa järjestettiin yleisvaalit sunnuntaina 2.10.2022. Etyjin alainen ODIHR sekä Etyjin, Euroopan neuvoston ja Naton parlamentaariset yleiskokoukset tarkkailivat vaaleja. Tarkkailuun osallistui Etyj-valtuuskunnan varajäsen Tom Packalén (ps.). Äänestysprosentti oli 35.

Bosnia ja Hertsegovinan perustuslaki perustuu Bosnian sodan päättäneeseen vuoden 1995 Daytonin rauhansopimukseen. Neljän vuoden välein järjestettävissä yleisvaaleissa valitaan edustajat maan presidenttineuvostoon, kansalliseen parlamenttiin, kahden entiteetin (Bosnian federaatio ja Serbitasavalta Srpska) parlamenttiin sekä presidentti että varapresidentti ja jäsenet federaation kantonien alueparlamentteihin. Yhteensä valitaan noin 700 kansanedustajaa. Vaalijärjestelmä on monitasoinen ja monimutkainen, sillä etnisuus määrittää ehdokkuuden. Vaalit ovat yhdistelmä suoraa ja välillistä äänestystapaa ja ovat sekä lista- että henkilövaalit. Keskushallinto on heikko ja valtaa harjoittavat kahden

entiteetin parlamentit ja alueelliset parlamentit, joilla on omat perustuslait, oikeusjärjestelmät ja yhteiskuntarakenteet. Myös Serbitasavalta jakaantuu alueellisesti ja kunnallisesti pienempiin hallintoyksikköihin. Edellä mainittujen lisäksi maan koillisosassa sijaitsee kolmas monikansallinen itsehallintoalue Brčko.

Kaksikamarisen parlamentin edustajainhuoneessa on 42 edustajaa. Heistä 28 tulee federaatiosta ja 14 Serbitasavallasta. Ylähuoneessa on 15 jäsentä: serbeillä, bosniakeilla ja kroaateilla on kaikilla viisi edustajaa. Ylähuoneen kaikkien kansanryhmien on hyväksyttävä lakiuudistukset, jotta muutokset voidaan panna toimeen.

Presidenttineuvosto on kolmijäseninen. Se koostuu serbi-, bosniakki- ja kroaattiedustajista. Presidenttineuvoston puheenjohtajuus on kiertävä ja vaihtuu kahdeksan kuukauden välein, aloittaen vaaleissa eniten ääniä saaneesta presidentistä. Federaation äänestäjät valitsivat presidentinvaaleissa bosnialaisen Denis Bećirovićin ja uudelleen kroaatin Željko Komšićin, kun taas serbitasavallan äänestäjät valitsivat serbi Željka Cvijanovićin. Demokraattisen toiminnan puolue (Party of Democratic Action) nousi edustajainhuoneen suurimmaksi puolueeksi voittaen yhdeksän paikkaa 42:sta.

Tarkkailijoiden arvion mukaan vaalipäivä oli enimmäkseen rauhallinen ja vaalit teknisesti kilpailulliset. Valitettavasti lisääntynyt segmentoituminen etnisten rajojen mukaan ja erilaiset näkemykset maan tulevaisuudesta ovat edelleen huolenaihe demokraattisten instituutioiden toiminnan kannalta.

Bosnia ja Hertsegovina saa loppuraportissa kehotuksen panostaa vaalilain kokonaisuudistukseen ODIHRin suositusten mukaisesti. Uudistukseen olisi sisällyttävä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen *Sejdić & Finci vs. BiH* -päätös vuodelta 2009, joka edellyttää äänestämiseksi ja ehdokkaaksi asettumiselle asetettujen etnisyyden ja asuinpaikan rajoitusten poistamista. Lisäksi maan tulisi varmistaa keskusvaalilautakunnalle riittävät resurssit. Luottamuksen palauttamiseksi vaaliprosessiin tarvitaan vaalitoimitsijoiden uudelleen kouluttamista, selkeitä sääntöjä sekä väärinkäytösten tutkimista.

5.5. Yhdysvaltojen välivaalit

Yhdysvalloissa järjestettiin välivaalit tiistaina 8.11.2022. Niissä valittiin edustajat kongressin edustajainhuoneeseen kaikkiin 435 paikkaan. Myös 100 edustajan senaattiin valittiin 35 uutta jäsentä; paikoista 21 kuului republikaaneille ja 14 demokraateille. Lisäksi osavaltioissa valittiin edustajia osavaltio kongresseihin, kuvernöörejä, tuomareita ja muita paikallisia virkamiehiä.

Etyjin alainen ODIHR sekä Etyjin parlamentaarinen yleiskokous tarkkailivat vaaleja niissä osavaltioissa, joissa kansainvälinen vaalitarkkailu on sallittua. Suomen valtuuskunnan puheenjohtaja Vilhelm Junnila tarkkaili vaaleja New Hampshiresä, jäsen Inka Hopsu Missouriissa ja jäsen Pia Kauma Kaliforniassa. Varajäsen Ville Kaunisto tarkkaili vaaleja Wisconsinissa. Äänestysprosentti oli noin 47, mikä on tavanomaista korkeampi, vaikka se ei yllä vuoden 2018 lukuun (50 prosenttia).

Etyjin alaisen ODIHRin raportin mukaan vaalit olivat kilpailuhenkiset ja vaalitoimitus toteutettiin ammattimaisesti. Spekulaatiot vuoden 2020 vaalien rehellisyydestä velloivat edelleen kampanjoinnin aikana, mikä nakersi luottamusta vaalitoimitukseen, vaikka silloiset vaalivilppisyydet on osoitettu perättömiksi. Koska Yhdysvalloissa ei ole keskusvaalilautakuntaa, luottamus järjestelmään ja vaalitoimitukseen on riippuvainen vaalitoimitsijoista. Heihin kohdistuvat epäilykset rapauttavat koko järjestelmän uskottavuutta. ODIHR ilmaisi myös huolensa vaalivirkailijoihin kohdistuneista uhkauksista. Edustajainhuoneen puhemiehen aviomiehen tappoyritys oli vakavin vaalikampanjoinnin aikana tapahtunut väkivallanteko. Pahimmat väkivaltaisuuksia povaavat skenaarit eivät kuitenkaan toteutuneet ja vaalipäivä sujui rauhallisesti. Itse vaalitoimitus sujui teknisesti hyvin, eikä äänestyspaikoilla havaittu merkkejä vilpistä tai muusta säännönvastaisesta toiminnasta. Myös esteettömyys äänestyspaikoilla toteutui hyvin.

Yhdysvaltojen perustuslaki asettaa vaalien järjestämisen vähimmäisehdot, mutta osavaltiot päättävät itse omasta vaalilainsäädännöstään. Se tarkoittaa sitä, etteivät vaaleja koskevat säännöt ole samat kaikille. ODIHR on jo vuosien ajan kehottanut Yhdysvaltoja puuttumaan siihen, etteivät Washington DC:n tai Yhdysvaltojen rajojen ulkopuolella olevien alueiden asukkaiden äänet ovat tasavertaisia muiden ääniin, sillä he eivät saa äänestää senaattoreista, eikä heidän edustajainhuoneen edustajallaan ole äänioikeutta. Vangeilla tai jopa tuomion saaneilla on äänestyskielto lähes kaikissa osavaltioissa. Myös tuomioistuinten päätökset vaikuttavat vaalilainsäädäntöön, mikä voi johtaa viime hetken muutoksiin. Tämä on vastoin vaaleja koskevia hyviä käytäntöjä.

Toinen pitkäaikainen ongelma liittyy äänestysalueisiin. Perustuslain mukaan osavaltioiden pitää varmistaa, että äänestysalueet ovat mahdollisimman tasakokoisia äänestäjämääriltään. Asia on politisoitunut, ja monesti rajat vedetään poliittisin perustein tai vähemmistöjä syrjimällä. ODIHR on useita kertoja kehottanut kaikkia osavaltioita siirtämään vastuun äänestysalueiden rajoista riippumattomille toimijoille. Nykykäytäntö heikentää kansalaisten luottamusta vaaliprosessiin eikä takaa tasapuolisia mahdollisuuksia kaikille vaikuttaa. Useilla äänestysalueilla oli vain yksi ehdokas, eli valinnanvapaus ei käytännössä toteutunut. Lisäksi ehdokasasettelu on monissa osavaltioissa monimutkainen, mikä hankaloittaa pienten puolueiden ehdokkaiden asettumista ehdolle. Naiset ovat aliedustettuja sekä senaatissa että edustajainhuoneessa. Vaalien 1277 edustajainhuone-ehdokkaasta vain 335 oli naisia.

Menestyminen Yhdysvaltojen vaaleissa edellyttää paljon rahaa. Vuoden 2022 vaaleihin käytettiin noin 16,7 miljardia dollaria, mikä on enemmän kuin koskaan aiemmin. Vaalirahoituksen antamista pyritään rajoittamaan, mutta rajoituksia lieventävät korkeimman oikeuden päätökset, joiden mukaan vaalien tukeminen kuuluu sananvapauden piiriin. Se on johtanut siihen, että yksittäisillä henkilöillä on mahdollisuus vaikuttaa vaaleihin lahjoittamalla tietyille ehdokkaalle suuria rahasummia. Vaalirahoitusta valvovan toimielimen valtuuksia tulisi vahvistaa, jotta se toimisi kansainvälisten vaalistandardien mukaisesti. ODIHR on myös huomauttanut, että osavaltioissa on suuria eroja äänestäjien rekisteröintikäytännöissä, kuten siinä, millaisella henkilökortilla äänestäjä voi todistaa äänioikeutensa. ODIHR ehdottaakin liittovaltiotason ohjeistusta äänestäjien rekisteröintiin ja henkilöiden todistamiseen.

LIITE 1: Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen Suomen valtuuskunta vaalikaudella 2019–2023

PUHEENJOHTAJA
Vilhelm JUNNILA (ps.)

VARAPUHEENJOHTAJA
Johannes KOSKINEN (sd.)

JÄSENET

Eeva-Johanna
ELORANTA (sd.)

Inka
HOPSU (vihr.)

Pia
KAUMA (kok.)

Arto
PIRTTILAHTI (kesk.)

VARAJÄSENET

Ilkka
KANERVA
(kok.)
1.1.–14.4.2022

Kimmo
KILJUNEN
(sd.)

Joonas
KÖNTTÄ
(kesk.)

Markus
MUSTAJÄRVI
(vas.)

Juha
MÄENPÄÄ
(ps.)

Tom
PACKALÉN
(ps.)

Ville
KAUNISTO (kok.)
3.5.–31.12.2022

SIHTEERISTÖ

Gunilla CARLANDER, valtuuskunnan sihteeri 1.1.–31.10.2022

Maria FAGERHOLM, valtuuskunnan apulaissihteeri 1.1.–20.11.2022, valtuuskunnan sihteeri 21.11.2022–

Emmi HÄNNINEN, valtuuskunnan apulaissihteeri 16.5.–6.9.2022

Noora MÄKELÄINEN, valtuuskunnan avustaja 1.1.–4.5.2022

Mari HÄMÄLÄINEN, valtuuskunnan avustaja 4.5.2022–

LIITE 2: Etyjin osallistujavaltiot

Alankomaat
Albania
Andorra
Armenia
Azerbaidžan
Belgia
Bosnia ja Hertsegovina
Bulgaria
Espanja
Georgia
Irlanti
Islanti
Iso-Britannia
Italia
Itävalta
Kanada
Kazakstan
Kirgisia
Kreikka
Kroatia
Kypros
Latvia
Liechtenstein
Liettua
Luxemburg
Pohjois-Makedonia
Malta
Moldova
Monaco

YHTEISTYÖKUMPPANIT

Afganistan
Australia
Etelä-Korea
Japani
Thaimaa

Mongolia
Montenegro
Norja
Portugali
Puola
Pyhä istuin
Ranska
Romania
Ruotsi
Saksa
San Marino
Serbia
Slovakia
Slovenia
Suomi
Sveitsi
Tadžikistan
Tanska
Tšekki
Turkki
Turkmenistan
Ukraina
Unkari
Uzbekistan
Valko-Venäjä
Venäjä
Viro
Yhdysvallat

VÄLIMEREN ALUEEN YHTEISTYÖKUMPPANIT

Algeria
Egypti
Israel
Jordania
Marokko
Tunisia

LIITE 3: Etyjin parlamentaarisen yleiskokouksen ja komiteoiden puheenjohtajisto sekä työryhmät ja erityisedustajat

Yleiskokouksen puheenjohtajisto

Heinäkuu 2021 – heinäkuu 2022

Puheenjohtaja
Margareta Cederfelt (Ruotsi) 2022

Varapuheenjohtajat
Azay Guliyev (Azerbaidžan) 2022
Irene Charalambides (Kypros) 2022
Kristian Vigenin (Bulgaria) 2022
Pascal Allizard (Ranska) 2023
Askar Shakirov (Kazakstan) 2023
Roger Wicker (Yhdysvallat) 2024
Pia Kauma (Suomi) 2024
Reinhold Lopatka (Itävalta) 2024

Rahastonhoitaja
Peter Juel-Jensen (Tanska)

Kunniapuheenjohtaja
Peter Bowness (Iso-Britannia)

Heinäkuu 2022 – heinäkuu 2023

Puheenjohtaja
Margareta Cederfelt (Ruotsi) 2023

Varapuheenjohtajat
Pere Joan Pons (Espanja) 2025
Irene Charalambides (Kypros) 2025
Askar Shakirov (Kazakstan) 2023
Pascal Allizard (Ranska) 2023
Michael Georg Link (Saksa) 2023
Pia Kauma (Suomi) 2024
Mark Pritchard (Yhdistynyt kuningaskunta) 2025
Roger Wicker (Yhdysvallat) 2024
Reinhold Lopatka (Itävalta) 2024

Rahastonhoitaja
Peter Juel-Jensen (Tanska)

Kunniapuheenjohtaja
-

Yleiskokouksen komiteoiden puheenjohtajistot

Heinäkuu 2021 – heinäkuu 2022

Poliittinen ja turvallisuuskomitea (I komitea)
Puheenjohtaja Richard Hudson (Yhdysvallat)
Varapuheenjohtaja C. N. Dunava (Romania)
Raportoiija Laurynas Kasčiūnas (Liettua)

Heinäkuu 2022 – heinäkuu 2023

Poliittinen ja turvallisuuskomitea (I komitea)
Puheenjohtaja Richard Hudson (Yhdysvallat)
Varapuheenjohtaja C. N. Dunava (Romania)
Raportoiija Laurynas Kasčiūnas (Liettua)

Talous-, tiede-, teknologia- ja ympäristökomitea
(II komitea)

Puheenjohtaja Pere Joan Pons (Espanja)
Varapuheenjohtaja Artur Gerasymov (Ukraina)
Raportoiija Gudrun Kugler (Itävalta)

Ihmisoikeus- ja demokratiakomitea (III komitea)
Puheenjohtaja Sereine Mauborgne (Ranska)
Varapuheenjohtaja Michael Georg Link (Saksa)
Raportoiija Johan Büser (Ruotsi)

Talous-, tiede-, teknologia- ja ympäristökomitea
(II komitea)

Puheenjohtaja Azay Guliyev (Azerbaidžan)
Varapuheenjohtaja Artur Gerasymov (Ukraina)
Raportoiija Gudrun Kugler (Itävalta)

Ihmisoikeus- ja demokratiakomitea (III komitea)
Puheenjohtaja Nikoloz Samkharadze (Georgia)
Varapuheenjohtaja Farah Karimi (Netherlands)
Raportoiija Johan Büser (Ruotsi)

Yleiskokouksen työryhmät

Sääntöalacomitea

Sub-Committee on Rules of Procedure and Working Practices

Puheenjohtaja Pascal Allizard (Ranska)
Vilija Aleknaite Abramikiene (Liettua)
Robert B. Aderholt (Yhdysvallat)
Selami Altinok (Turkki)
Margareta Cederfelt (Ruotsi)
Irene Charalambides (Kypros)
Hedy Fry (Kanada)
Artur Gerasymov (Ukraina)
Peter Juel-Jensen (Tanska)
Sargis Khandanyan (Armenia)
Kari Henriksen (Norja)
Robin Wagener (Saksa)
John Whittingdale (Yhdistynyt kuningaskunta)

Siirtolaisuustyöryhmä

Ad Hoc Committee on Migration

2016–

Puheenjohtaja Mark Pritchard (Yhdistynyt kuningaskunta)
Varapuheenjohtaja Alfred Dubs (Yhdistynyt kuningaskunta)
Varapuheenjohtaja Kyriakos Hadjiyianni (Kypros)
Varapuheenjohtaja Farah Karimi (Alankomaat)
Varapuheenjohtaja Gudrun Kugler (Itävalta)
Jan Bauer (Tšekki)

Valérie Boyer (Ranska)
Johan Büser (Ruotsi)
Daniela De Ridder (Saksa)
Hedy Fry (Kanada)
Sheila Jackson Lee (Yhdysvallat)
Laurynas Kasčiūnas (Liettua)
Mehmet Sait Kirazoglu (Turkki)
Dimitrios Markopoulos (Kreikka)
Gwen Moore (Yhdysvallat)
David Stögmüller (Itävalta)
Georgios Varemenos (Kreikka)

Terrorisminvastainen komitea
Ad Hoc Committee on Countering Terrorism
2017–
Puheenjohtaja Reinhold Lopatka (Itävalta)
Varapuheenjohtaja Kamil Aydin (Turkki)
Vilija Aleknaitė-Abramikienė (Liettua)
Ravshanbek Alimov (Uzbekistan)
Ida Glanzmann-Hunkeler (Sveitsi)
Maria Karapetyan (Armenia)
Pia Kauma (Suomi)
Sverre Myrli (Norja)
Tsogtbaatar Damdin (Mongolia)
Mark Veasey (Yhdysvallat)

Yleiskokouksen erityisedustajat

Ihmiskauppakysymysten erityisedustaja <i>Special Representative on Human Trafficking Issues</i>	Christopher Smith (Yhdysvallat)	2004–
Tasa-arvokysymysten erityisedustaja <i>Special Representative on Gender Issues</i>	Hedy Fry (Kanada)	2010–
Antisemitismin, rasismien ja suvaitsemattomuuden vastaisten toimien erityisedustaja <i>Special Representative on Anti-Semitism, Racism and Intolerance</i>	Benjamin Cardin (Yhdysvallat)	2015–
Välimeri-alueen erityisedustaja <i>Special Representative on Mediterranean Affairs</i>	Pascal Allizard (Ranska)	2017–
Korruption vastaisen toiminnan erityisedustaja <i>Special Representative on Fighting Corruption</i>	Irene Charalambides (Kypros)	2019–
Disinformaatio- ja propagandakysymysten erityisedustaja <i>Special Representative on Disinformation, Fake News and Propaganda</i>	Oscar Mina (San Marino)	2021–
Keski-Aasian erityisedustaja <i>Special Representative on Central Asia</i>	Pia Kauma (Suomi)	2021–
Kansalaisyhteiskuntasuhteista vastaava erityisedustaja <i>Special Representative on Civil Society Engagement</i>	Kyriakos Hadjiyianni (Kypros)	2021–
Etelä-Kaukasuksen erityisedustaja <i>Special Representative on the South Caucasus</i>	Pere Joan Pons (Espanja)	2022–
Kaakkois-Euroopan erityisedustaja <i>Special Representative on South East Europe</i>	Michael Georg Link (Saksa)	2022–
Kestävän kehityksen tavoitteiden erityisedustaja <i>Special Representative on Sustainable Development Goals</i>	Askar Shakirov (Kazakstan)	2021–
Nuorten osallistumisen edistämisen erityisedustaja <i>Special Representative on Youth Engagement</i>	Farah Karimi (Alankomaat)	2021–
Itä-Euroopan erityisedustaja <i>Special Representative on Eastern Europe</i>	Daniela De Ridder (Saksa)	2022–

Ukrainaa koskevan parlamentaarisen dialogin erityisedustaja <i>Special Representative for Parliamentary Dialogue on Ukraine</i>	Reinhold Lopatka (Itävalta)	2022–
Poliittisten vankien erityisedustaja <i>Special Representative on Political Prisoners</i>	Steve Cohen (Yhdysvallat)	2022–

EDUSKUNTA
RIKSDAGEN